

**PROF. UNIV. DR. ELENA DRAGOȘ: „AM ALES SĂ STUDIEZ
LIMBA ROMÂNĂ ȘI SĂ PREDAU ÎN DOMENIUL LINGVISTICII,
DEOARECE AICI POLITICUL N-AVEA CUM PĂTRUNDE”**

Ilie Rad

Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca

ilierad@yahoo.com

Abstract. *Professor Elena Dragoș: „I chose to study Romanian language and teach linguistics, because here the politics could not interfere”. The interview highlights, exclusively, information regarding the life and activity of Mrs. Elena Dragoș, a distinguished University Professor of the Faculty of Letters in Cluj. It talks about childhood, primary, secondary and highschool years, and then about the university studies began at the University of Iași and graduated at the University of Cluj, preparing the PhD.*

*The author’s interest for linguistics explains itself, as in the case of the Russian formalists, but with the desire to avoid the intrusions of political factors into research activity, being well-known that exact sciences are impenetrable in the face of political commandments. Highly interesting are her opinions with reference to the affirmation of Romanian linguistics in the context of European linguistics, the passage the author has made from the History of Romanian Language to very «modern» disciplines, such as pragmatics, semiotics etc., the panoply of human values in which she believes, found in the book *Magiștrii* (2018), her points of view about the latest spelling reform, the doctoral programmes in Romania etc.*

Keywords: *Elena Dragoș, stylistics, pragmatics, semiotics, narrativity.*

– *Stimată Doamnă Profesor, deși v-ați născut la Cluj, ați făcut liceul la Pașcani. Cum se explică acest detaliu din biografia Dvs.?*

– De mult timp, m-am convins că nimic nu e întâmplător în lumea aceasta. Așa a fost și cu mutarea părinților mei de la Pașcani la Cluj, în 1938, tata moldovean sadea din Lespezii Pașcanilor, mama, din familie de ardeleni (Sărmășanu, ca nume de fată al bunicii), fugită de prigoana asupra românilor, exercitată de administrația maghiară, din Timișești (Timișul lui Sadoveanu din *Frații Jderi*). Fiind un bun tehnician la Atelierele C.F.R. Pașcani, tata, Constantin Costescu, a fost remarcat de tatăl istoricului și teoreticianului literar Adrian Marino, inginer Nicolae Marino, care răspundea de Regionala C.F.R. Cluj–Iași, propunându-i transferul, cu întreaga familie, la Cluj, unde trebuia să

reorganizeze activitatea Atelierelor C.F.R. Cluj. Peste ani, am realizat ce personalitate copleșitoare era Adrian Marino, în revista căruia, la destul timp de la apariția ei, am îndrăznit să public o recenzie la cartea lui Marco Cugno și Marin Mincu, *I canti popolare romena* (1979), în *Cahiers roumains d'études littéraires*, 1980, nr. 1.

În octombrie 1938, am respirat și eu pentru prima dată aerul burgului transilvan, dar nu pentru mult timp, pentru că, în 30 august 1940, în urma Diktatului de la Viena, Transilvania de Nord a fost cedată statului maghiar, astfel că a trebuit să facem drumul înapoi în urbea moldavă, la Pașcani. Am spune *din nou acasă*, dar, pe timp de război, țara era casa noastră, pentru că, în toamna anului 1942, am traversat-o în curmeziș, Atelierele C.F.R. Pașcani refugiindu-se la Turnu Severin, din cauza apropierii frontului de Est; odată cu ele, și familiile ceferiștilor. Așa că prima copilărie *am petrecut-o* sub ploaia de bombe de la Cazanele Dunării, până în 1944, locuind deseori, câte trei luni, în pădure, în colibe de cetină, împreună cu alte familii.

Întoarcerea din refugiu a fost, de asemenea, dureroasă. A trebuit să așteptăm un an la Mărășești, ca, abia în 1945, să pășim în curtea casei noastre. Noroc că aveam un acoperiș deasupra capului; ca prin minune, casa noastră n-a fost distrusă, în ea fiind încartiruit Comandamentul general al armatei *eliberatoare*. Dar, fiind vreme de postrăzboi, o altă nenorocire ne aștepta în prag: pierderea surorii mele de numai trei ani, din cauza gripei ce bântuia în oraș.

– *Vă rugăm să ne evocați atmosfera Pașcanilor și a liceului absolvit de Dvs. știind că Pașcanii reprezintă un loc plin de istorie, cu personalități de marcă ale culturii române, de-ar fi să amintesc doar de Mihail Sadoveanu și Constantin Ciopraga!*

– Deși era mai degrabă un târg decât oraș, Pașcanii erau un mare nod de cale ferată; viața de după război a fost plină de privațiuni materiale și spirituale, ca peste tot. Era perioada bonurilor pentru alimente și îmbrăcăminte / încălțăminte. Apoi, când societatea comunistă s-a consolidat, a început stratificarea ei; tata, fiind tehnician cu o casă și 1 ha și jumătate de pământ (zestrea mamei), a fost declarat funcționar și deci ni s-a tăiat rația de pâine, ulei și zahăr. Am supraviețuit, dar cu ce sacrificii!

Cât privește viața spirituală... Ce pretenții să ai de la un cinematograf și, după 1950, de la câteva spectacole de teatru pe an, cu trupe din toată țara?

Cred însă că, intrând la școală, am suplinit multe din necesitățile spiritului. Am urmat cursurile celui mai bun liceu (din două!), *Școala din Vale*, cum i se spunea, care avea toate ciclurile (primar, general, liceal), azi Colegiul Național „Mihail Sadoveanu”. Aici au *oficiat* profesori de mare

ținută, trecuți de prima tinerețe, instruiți între cele două războaie, cu parcimonie dăruind din cultura și profesionalismul lor puilor de ceferiști și de țărani din satele limitrofe orașelului: Ion Mitroiu, directorul liceului, la Limba română, Constantin Ciopraga la Limba franceză, ulterior devenind profesor universitar la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Minodora Bobei la Biologie, Elena Havriș la Limba română și franceză, profesori care traversau, fără a fi incomodați, linia de demarcație școală generală – liceu.

De exemplu, Elena Havriș ne-a învățat ortografia în clasa a VI-a și franceza în clasele de liceu; nu le-am uitat toată viața. Profesorul Ion Mitroiu predă limba română în clasele a VII-a și a VIII-a (clasa a VIII-a fiind considerată prima clasă de liceu, după examenul de capacitate).

Astfel, se poate spune că profesorii ne cunoșteau foarte bine pe fiecare, sprijinindu-ne în demersul nostru de viitor.

Sigur, am trăit în cultul lui Mihail Sadoveanu, dar eram prea tineri să ne dăm seama de urieșeasca valoare a scriitorului. Știu că, în 1955, am cumpărat romanul *Nicoară Potcoavă*, ediția a doua, pe care îl păstrez cu adnotările de lectură obligatorie. De altfel, casa noastră era gard în gard cu casa a două surori ale maestrului, dar imensa lor modestie (aer de familie!) le făcea aproape invizibile.

Dacă școala ne-a oferit atât cât s-a putut în cei zece ani petrecuți în ea, am avut șansa ca familia să complinească unele lacune: moștenisem, de la un unchi al meu, întreținut la școală și facultate de tata, o bibliotecă, unde găseam aproape tot ce se publicase, pe linie umanistă, înainte și în timpul războiului, multe ediții princeps: Mihai Eminescu, *Poezii*, ediția Perpessicius (1939), Ionel Teodoreanu, aproape toate volumele princeps, Mircea Eliade, Eugen Lovinescu, Liviu Rebreanu, Cezar și Camil Petrescu, Hortensia Papadat-Bengescu, cărți de filosofie, istorii literare etc. Ajunsesem un fel de bibliotecă de cartier, când foștii mei învățători și unii profesori au intuit că citisem mai mult decât se cerea în școală, împrumutându-i cu cărți.

– *După liceu, ați urmat Facultatea de Filologie a Universității „Al. I. Cuza” din Iași, timp de doi ani (1956–1958). Ce profesori mari ați avut aici?*

– Deși năzuiam să devin doctoriță, m-am reprofilat rapid spre Filologie din două motive: unul, părinții mi-au dat de înțeles că puterea lor financiară era insuficientă pentru a mă întreține șase ani în facultate. La aceasta, s-a adăugat o situație conjuncturală personală: tata, fiind recepționar de calitate pentru materialul rulant produs în Atelierele C.F.R. Pașcani, a intrat în conflict cu conducerea politică a atelierelor, care cerea cantitate. Mai ales că nu era membru P.C.R., era mereu amenințat că va fi arestat, așa încât avea deja pregătită, la marginea patului, o valiză cu îmbrăcăminte de

iarnă / vară etc. Atunci dezastrul s-ar fi produs: cu copii la școală, cu o soție bolnavă (a fost atinsă de o schijă în timpul refugiului, care a necesitat anchiloză piciorului). Rezultatul a fost detașarea părintelui meu la Atelierele C.F.R. Burdujeni (Suceava), pe alt post.

Al doilea motiv a circulat ca o legendă în liceu. Deși eram premiantă în fiecare clasă (premiul I) și ar fi trebuit să primesc diplomă roșie, care-mi facilita intrarea la facultate, fără examen de admitere, în ultimul moment al clasei a X-a, mi s-a găsit o medie de patru în clasa a VIII-a, la Educație fizică (sic!) (în sistemul de notare, după model sovietic, nota cinci era maximă), așa că, la absolvire nu s-a acordat nicio diplomă roșie. Dar, după două săptămâni, tatăl celei mai bune prietene, care era și ea o elevă excepțională, a obținut diploma, la Iași, acoperind astfel faptul că a fost în pușcărie, ca legionar. Noi am rămas prietene, am stat în aceeași cameră la o gazdă în Iași, dar, din nefericire, când era în anul al IV-lea, la Medicină, a fost exmatriculată din motivul anterior ascuns. A continuat facultatea cu întreruperi, absolvind-o târziu.

Mie mi s-a spus că pot să dau la orice facultate, că voi reuși negreșit, astfel că, în acea vară, n-am avut încotro și am învățat *Istoria României* a lui Mihai Roller (cca 500 de pagini), pentru a da admitere (600 de candidați pe mai puțin de o sută de locuri) la Filologia ieșeană, secția română, cu cinci ani de învățământ. Am reușit a doua, iar decanul de atunci, profesor dr. docent Gavril Istrate, a ținut să mă felicite, mai cu seamă că, după un semestru, am luat bursă de merit, pentru cea mai bună și frumoasă teză de admitere, pe care o citise în acea sesiune.

Cei doi ani de la Facultatea de Filologie din Iași au fost decisivi pentru orientarea mea viitoare. În anul I, am audiat cursurile unor profesori celebri pe plan național: Profesorul Alexandru Dima, la Introducere în literatură, I. D. Lăudat la Folclor și Istoria literaturii vechi, Arion Vrăciuc la Lingvistică și cel mai iubit profesor și mentor, savantul în sanscrită și indoeuropeanistică, Theofil Simenschy, la Limba latină, pentru ca în anul al II-lea să-i am, ca profesori, pe Nicolae Ion Popa (fratele dramaturgului Victor Ion Popa) la Literatură română, Dumitru Gafițeanu la Limba română contemporană, Valer Stoleriu (alias Val Panaitescu) la Literatură universală și, desigur, Theofil Simenschy pentru încheierea cursului și seminarului de latină.

– *Ultimii doi ani de facultate i-ați făcut la Cluj (1958–1961). Ați găsit vreo diferență între cele două Universități?*

– E firesc să fi existat o diferență între cele două facultăți de la Iași și Cluj, dar am sesizat-o mai târziu, în anul al III-lea fiind preocupată mai cu seamă să-mi consolidez poziția într-ale învățaturii. Așa se face că, în al doilea semestru al anului al III-lea, profesorul de literatură modernă, Iosif Pervain, s-a pronunțat într-un Consiliu că *este una, venită de la Iași*,

care citește tot ce i se dă la bibliografie, dar solicită și alte surse. Era vorba de Istoria limbii române, soția dumnealui fiindu-mi asistentă. Atunci am constatat că specializarea pe lingvistică mi se potrivește, mai ales că sesizasem o asemănare între prof. Dumitru Gațițeanu și profesorul Mircea Zdrengea în ce privește calmul cu care predau, ținuta academică și interesul pentru studenți (venită din alt centru universitar, aveam nevoie, ca de aer, de această latură umană rară). Apoi, întâlnirea, în semestrul al II-lea, cu profesorul dr. Dimitrie Macrea, membru corespondent al Academiei (care ne-a cucerit cu vorba lui domoală, plină de înțelepciune, cu grija de a nu încărca expunerea – se vedea că știe mult mai mult), a avut un rol hotărâtor.

Desigur, în anul următor și apoi în anul al V-lea, am cunoscut profesori la Literatură română deveniți celebri, dar, pe timpul nostru, erau începători, aproape că furau cu privirea cursul dactilografiat și-l expuneau cu suficientă detașare sau, din contră, cu surescitare. Or, la lingvistică am audiat cursuri antrenante, înțesate de înaltă cultură ca, de exemplu, cel de Lingvistică romanică al profesorului Henri Jacquier sau de Lingvistică generală al acad. Emil Petrovici, ca și cursul special de secolul al XVI-lea al profesorului dr. Viorica Pamfil, premiată de Academie cu premiul *Mihai Eminescu* pentru ediția *Paliei de la Orăștie*.

– Cum se explică atracția Dvs. pentru **limbă** și nu pentru **literatură**? Cunoscând sensibilitatea Dvs., plăcerea lecturii, atracția pentru scriitorii români (de ar fi să amintesc doar cartea **Structuri narrative la Liviu Rebreanu**), faptul că ați studiat la Pașcani și la Iași, unde poezia este la ea acasă, orientarea spre studiul limbii trebuie să aibă, în cazul Dvs., o motivație cu totul specială. Care să fie aceasta?

– Ceea ce m-a atras spre studiul limbii a fost și faptul că am putut cerceta, încă din anul al III-lea, sub atenta îndrumare a profesorului Mircea Zdrengea, o temă care-mi suscita interes, și anume exprimarea ideii de superlativ în textul literar. Așa se face că a devenit temă de licență, din ea am ținut o comunicare la sesiunea cercurilor științifice studentești pe țară, în 9–10 aprilie 1960, luând un premiu; textul, apoi finisat, l-am publicat în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai*, Series Philologia, an VIII, nr. 2, 1960.

– La Facultatea de Filologie a Universității Babeș-Bolyai ați urcat toate treptele ierarhiei universitare. Ați acceptat situația că avansarea se făcea foarte lent, din motive știute (ați stat 10 ani asistent, 17 ani lector etc.)? Nu v-a demobilizat această situație?

– De multe ori m-am felicitat că am ales să studiez limba română și să predau în domeniul lingvisticii, deoarece aici politicul n-avea cum pătrunde. În același timp, un studiu atent și corelat cu alte domenii ale științei m-au motivat și mai mult și am trecut peste parti-pris-urile tinerești de avansare, de *cățărare* în ierarhia universitară. Totdeauna aveam de lucru (seminarii diverse, bibliografii pe măsură).

– În 1971, v-ați susținut doctoratul, la Universitatea din București. De ce la București și nu la Cluj? Vă rugăm să ne dați câteva detalii despre cum era atunci un doctorat (care a fost tema, cine a făcut parte din comisie, cum a fost parcursul doctoral etc.).

– Doctoratul a fost una dintre activitățile care m-au ferit de orice ingerință ideologică. Profesorul meu, Dimitrie Macrea, a cărui asistentă devenisem, a primit conducerea de doctorat în 1966. Eu deja eram înscrisă la forma de *candidat în știință* (după model sovietic), dar am renunțat (de altfel, s-a și desființat) și am dat admitere (doisprezece candidați pe zece locuri) la doctorat. Profesorul era șef de catedră și decanul facultății, dar a primit, în 1962, coordonarea lucrărilor *Dicționarului enciclopedic român* (patru volume), terminat în 1966.

Fiind mereu prins în diverse activități lexicografice, Profesorul a rămas la Catedra de istoria limbii române de la Facultatea de Filologie a Universității din București, după ce organizase admiterea la doctorat la Cluj, unde, cu încă doi colegi de catedră (Cornel Săteanu și Ștefan Hazy), am reușit. Dar inevitabilul s-a produs, astfel încât am devenit automat doctoranzi ai Universității din București. Am privit această situație ca o oportunitate nesperată de a studia și cerceta în marile biblioteci ale Capitalei: Biblioteca Academiei, Biblioteca Universitară, Biblioteca de Stat, Biblioteca Institutului de Lingvistică (director: acad. Iorgu Iordan) și, mai ales, Biblioteca Centrului de Fonetica și Dialectologie (director: acad. Alexandru Rosetti), unde lucra și colega și prietena mea de la Cluj, Maria Clopoțel-Marin, în calitate de cercetător. Spun *mai ales*, pentru că aici domnea spiritul parcimonios al savantului: bunăvoința și larghețea cu care oferea ultima apariție editorială din străinătate (așa am citit cartea *Du sens* a lui J. H. Greimas), transmisă și custodelui bibliotecii, facilitându-mi studiul și duminica, fiindcă îmi împrumuta reviste, cărți, acolo unde aveam cazarea (la căminele studentești Grozăvești sau la hotel).

Tema tezei de doctorat, de asemenea, a ocolit sensibilitățile epocii (Liviu Rebreanu fusese reabilitat, nu de multă vreme, și mai existau ezitări în a-l studia istoric). Abordând textul narativ din punct de vedere lingvistic și stilistic, dădeam câștig de cauză și cercetărilor de limbă română, și celor de literatură într-un fel. Astfel, *Imaginea figurativă în proza lui Liviu Rebreanu (formă, structură, funcție)* a primit girul Comisiei de doctorat, în 6 iulie 1971, ca fiind o lucrare foarte bună, din comisie făcând parte: prof. dr. docent Gavril Istrate (Universitatea din Iași), prof. dr. Pompiliu Dumitrașcu (Universitatea din Cluj) și prof. dr. Boris Cazacu (Universitatea din București), președintele comisiei fiind prof. dr. Sorin Stati, decanul facultății din București.

Ceea ce am argumentat în lucrare, după necesarele capitole de lingvistică (formă și structură), a fost că, în ciuda opiniei lansate de Tudor Arghezi (1922), după apariția lui *Ion*, că autorul nu realizează un text imagistic (*un artist se spânzură și nu dă la țipar asemenea rezultate*), funcția imaginilor figurative (comparație, metaforă, personificare) era cea narativă,

de susținere a discursului epic prin: funcția de premeditare, funcția contrastant-intensificatoare, funcția de reliefare a analizei psihologice și chiar funcția simbolică.

Drumul până la susținerea tezei era unul serios: primii doi ani, două examene, următorii doi ani – două referate, ce vor deveni capitole ale tezei și ultimii trei ani – redactarea tezei. Nu a fost prea ușor, mai cu seamă că eram într-o lume total necunoscută. Primul examen la Istoria limbii române literare, din comisie făcând parte profesorul Boris Cazacu și profesorul Liviu Onu, împreună cu prof. Dimitrie Macrea, a fost premonitriu: expunând subiectul în amănunt (Bibliografia de limbă literară a lui C. Negruzzi), unul dintre profesori m-a întreat, glumind, dacă nu o să dau și paginile articolelor / studiilor citate în ordine cronologică. Al doilea examen, de Stilistică, a fost lejer și datorită atmosferei destinsă create de cei doi profesori, Ion Coteanu și Paul Miclău. Referatele, susținute în cadrul Catedrei de istoria limbii, au fost bine primite, dar primul a fost criticat pe drept, iar la cel de-al doilea, nu au avut ce critica, tema fiind nouă: *Funcția narativă a imaginii figurative*.

Dar, după cum reiese din întrebare, doctoratul nu conta în promovarea pe post, la un moment dat consemnându-se la Universitatea Babeș-Bolyai un adevărat paradox, sesizat de Rectorul Constantin Daicoviciu: eu la Filologie, soțul meu la Geologie (tot cu doctorat la București, conducător fiind acad. Miltiade Filipescu) aveam doctorate, dar eram încadrați ca asistenți, în timp ce existau conferențieri fără doctorat. Cum situația era generalizată, nu m-am împiedicat în umori juvenile. Aveam de pregătit teza pentru tipar, aducând-o în zona sincronizării cu ultimele cercetări (structuri narative). Așa a apărut, în 1981, *Structuri narrative la Liviu Rebreanu*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, apoi inițierea, în 1975, a Simpozionului Național de Stilistică, Poetică, Semiotică, manifestare care, primind întăriri din partea colegilor, s-a ajuns și la forma tipărită, începând cu 1980 până în 1992, fiecare ediție având o temă de cercetat: studiul dialogului, studiul textului, coerența și coeziunea etc., ceea ce l-a transformat într-un simpozion internațional.

– *Între numeroasele premii pe care le-ați luat, se numără și Premiul „Timotei Cipariu” al Academiei Române. Am pus această întrebare și unui scriitor: Credeți că un premiu poate fi stimulat, în domeniul științific sau literar?*

– Premiul „Timotei Cipariu” al Academiei Române l-am primit în decembrie 1997, pentru o lucrare pe care am elaborat-o inițial ca un curs de sintaxă, la vremelnicul înființat an V, de la Secția română, după 1989. Când s-a revenit la patru ani de studiu, am revăzut materialul, l-am sistematizat prin prisma unei metode (Karl Vossler) și l-am publicat, infinit mai ușor, la București, la Editura Didactică și Pedagogică, *Elemente de sintaxă istorică*

românească (1995), la cincizeci de ani de la lucrarea postumă a lui Nicolae Drăganu, *Elemente de sintaxă a limbii române* (1945).

Desigur, mi se pare obligatoriu să performezi după un premiu academic. Astfel, în anul 2000, a apărut, la Casa Cărții de Știință din Cluj-Napoca, *Introducere în pragmatică*, pornind tot de la un curs ținut la Masterat și la Școala doctorală. Mi s-a spus că e cartea după care se predă și acum Pragmatica. Varianta germană, apărută în 2004, la Rostock, în traducerea profesorului Rudolf Windisch, *Einführung in die Pragmatik*, a avut aceeași motivație: necesitatea predării acestei discipline la anul al IV-lea, Filologie.

După pensionare, sfârșind de recenzat aproape treizeci de teze de doctorat, pe care le-am condus și care majoritatea au fost tipărite, am valorificat un material strâns între timp și astfel a apărut în 2016, la Editura Academiei Române, *Morfosintaxa metaforei (secolul al XIX-lea). Considerații etimologice și pragmatice*. Cu această carte nu mi-am reprimat plăcerea corelării istoriei limbii cu pragmatica momentelor de realizare a limbii române literare. Acestea, pe lângă studii, articole publicate în diverse reviste de specialitate.

– *Ați predat cursuri de istoria limbii române și istoria limbii române literare. Din perspectiva specialistului, cum vedeți noua reformă ortografică din 1992?*

– M-am pronunțat, în 1993, în revista *Limba română*, nr. 6, p. 287–292, împotriva acestei reforme cu iz nostalgic al unor vremuri revolute. Articolul, intitulat *Ortografia și perspectiva semiotică*, se alătura demersurilor probe, frecvente și categorice ale *Doamnei limbii române*, Mioara Avram, de la Institutul „Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti” din București. Rezultatul: Doamna Profesor dr. Mioara Avram n-a fost primită în Academie, iar noi ne-am *pricopsit* cu două litere (â, î) pentru un sunet și cu o formă total greșită și neetimologică (*sunt*) a prezentului verbului *a fi* la persoana I sg. și a III-a pl.

– *În paralel cu cele două discipline, ați susținut cursuri de stilistică, semiotică, pragmatică, analiza discursului, discipline foarte noi, în ton cu cercetarea europeană și americană în domeniu. Știu că nu v-au plăcut niciodată „lucrurile fumate”, ca să citez o expresie pe care o foloseați uneori la cursuri. Nu exista riscul ca noile metode moderne de cercetare să intre la un moment dat în desuetudine?*

– Oricare cercetare științifică, din domeniul umanist, este grevată de timp, circumstanțe, relații cu alte științe. Vorba împăratului Lothar: *tempora mutantur et nos mutamur in illis*. Aș zice că o anumită cercetare intră într-un con de umbră, dar nu aș opta pentru termenul desuetudine. Din contră, există resurrecții. Mi-a atras atenția de curând o teză de doctorat, care vehicula o terminologie semantică a lui St. Ullmann, de prin anii '60-'70 ai secolului trecut, și anume pentru părțile metaforei: *tenor* și *vehicle*, termeni pe care i-am folosit și eu în teza de doctorat. M-a surprins plăcut.

– Ați participat la multe reuniuni, congrese și simpozioane internaționale. Cum este privită lingvistica românească în străinătate? E cazul să aibă complexe literaturii române, mai puțin cunoscută, din cauza impedimentului lingvistic?

– Nu știu ce li s-a întâmplat altora, dar mie mi s-a părut că suntem tratați de la egal la egal. Aș da un singur exemplu. În 1999, am primit o invitație la simpozionul *Ordre et distinction*, în Franța, la Metz. Eram singura din Europa de Est, programată sâmbătă, p.m., în ultima zi a simpozionului, dar sala era plină de participanți. Am ținut comunicarea *La distinction et ordre par des operateurs connecteurs du circonstanciel exceptiv*, după care un mare pragmatician francez, Michel Charolles, s-a exprimat: *în sfârșit, o comunicare de pragmatică!* De altfel, ținea să mă cunoască, deoarece, în 1987, publicasem în volumul editat de Domnia Sa, împreună cu Emel Sözer și Janos Petöfi, *Researches in Text Connexity and Text Coherence*, un studiu intitulat *Cohesion and Coherence in Romanian Linguistics (A Historical Survey)*. Volumul a apărut în Editura Helmut Buske Verlag, la Hamburg.

În lingvistică, cercetarea a fost la nivelul la care ne permiteam, după 1989 nu mai aveam nicio scuză, așa încât, mai ales, lingviștii din București și-au promovat cercetările în edituri mari din Franța, Germania, Italia, Spania, Mexic etc.

– *O surpriză în biografia Dvs. intelectuală a fost cartea **Magistrii**¹, din 2018. Care a fost motivația acestei cărți?*

– Ideea cărții m-a bântuit de mult, dar n-am avut răgazul să o și realizez. Văzând cum involuează relația profesor – elev / student, m-am hotărât să prezint o altă fațetă a acestei relații, pe lângă motivul principal de a aduce un omagiu acestor oameni, care au dăruit din preaplinul spiritual al lor unor veșnici învățăcei. Păcat că această carte nu i-a prins în viață, dar atâția cât au mai rămas au fost nespuse de impresionați.

– *La Universitatea Carolină din Praga, un cadru didactic nu se poate pensiona, până nu își găsește un „ucenic”, capabil să îi continue cursurile, proiectele etc. Dvs. cui ați predat ștafeta?*

– În privința continuității, în fond, cred că trebuie să mă declar liniștită și mulțumită. Am învățat de la profesorul meu, Dimitrie Macrea, cum să observ care dintre studenți merită încrederea noastră. Și i-am găsit în persoana lui Adrian Chircu, actualmente conferențiar dr. abilitat, și a Mariei Aldea, lector dr., ambii cu teze de doctorat realizate în timpul cât au

¹ Domna Prof. univ. dr. Elena Dragoș este membră a Uniunii Scriitorilor din România, filiala Sibiu.

fost lectori de limba română la Aix-en-Provence (Franța). Dl A. Chircu, stând patru ani în Franța ca lector de limba română, și-a susținut teza de doctorat la Université de Provence, iar dra Maria Aldea, doctoranda mea, a tratat o problemă extrem de disputată: categoria determinării în limba română. Ambii și-au publicat tezele. Le mulțumesc că atât *Istoria limbii*, cât și *Morfologia istorică* este predată, fără întrerupere, la Facultatea de Litere din Cluj-Napoca.

– *Am să vă pun o întrebare grea: Credeți că există o școală de lingvistică clujeană, cum există una de critică și istorie literară? Care ar fi marii ei reprezentanți și marile ei realizări?*

– Școala lingvistică clujeană s-a realizat după Marea Unire (1918), când primul Rector al Universității Daciei Superioare a fost lingvistul de mare prestigiu științific, Sextil Pușcariu, care concomitent a înființat și Muzeul Limbei Române. Aici, prin coagularea forțelor științifice din România Mare, s-a zămislit o mare familie științifică, într-o disciplină și coerență de necomparat.

Nu intru în amănunte, care sunt de notorietate, doar subliniez că Dimitrie Macrea, profesorul nostru, a fost cel mai iubit discipol al lui Sextil Pușcariu. Desigur, după război s-a detașat ca valoare școala lingvistică bucureșteană, cu reprezentanții săi cei mai cunoscuți, Iorgu Iordan, Alexandru Rosetti, Alexandru Graur, Ion Coteanu, Florica Dimitrescu, Mioara Avram, Marius Sala. La Cluj, în contrapondere, școala antebelică a continuat prin Emil Petrovici, cu realizările sale în domeniul *Atlaselor lingvistice românești* (*Micul atlas* – 1940, *ALR* – 1956–1972, *Micul atlas* – 1956–1981), Dimitrie Macrea, cu realizări în lexicografie (*DLRL*, *DLR* și *DLRM*), cu studii de dialectologie, gramatică etc.

Desigur, generația anilor '70–'80 avea misiunea modernizării studiilor lingvistice și schimbării bazei de cercetare. Așa s-a întâmplat că, în locul studiilor de istoria limbii, să se impună cele de limbă contemporană. S-a conturat o solidă școală de sintaxă, al cărui promotor a fost regretatul profesor D. D. Drașoveanu, cu colaboratorii săi: Constantin Milaș, Gligor Gruică, Ștefan Hazy, G. G. Neamțu. De asemenea, cercetarea în disciplinele de vârf (Semiotică, Poetică, Pragmatică), dar și simpoziioanele din domeniu, au atras atenția comunității științifice naționale, prin activitatea trio-ului profesoral Carmen Vlad, Mircea Borcilă și Elena Dragoș. Moștenirea era prea copleșitoare, ca valoare, ca să n-o aducem în contextul actual.

– *Sunteți conducător de doctorat, având în palmares peste 30 de teze susținute, multe dintre ele publicate. Cum este astăzi un doctorat, comparativ cu perioada în care v-ați luat Dvs. doctoratul?*

– E adevărat că am avut mulți doctoranzi, începând cu 1997, dar, în acea perioadă, nu avea cine conduce lucrări de istoria limbii și limbă română contemporană, care erau disciplinele cele mai frecventate. Totuși, am încercat, împreună cu doctoranzii, un corpus de reguli, care prelungea doctoratul uneori de la patru la cinci ani (două examene, două referate, câte un capitol din teză în fiecare semestru în următorii ani). Circula și o vorbă de-a mea, spusă mai mult în glumă: *Te-ai măritat / însurat cu doctoratul, zi de zi, ceas de ceas ești preocupat de el!* Așa au ajuns să aibă succes majoritatea celor înscriși la noi, cu teze notate maxim și publicate.

Doctoratul de azi, după Bologna, mi se pare o glumă și, în momentul în care s-a instituționalizat, am refuzat să mai conduc teze elaborate în unul sau doi ani. Nu vreau să jignesc pe nimeni, dar metoda copy-paste funcționează de minune.

– *La 17 octombrie 2019 veți împlini, pentru a doua oară, frumoasa vârstă de 40 de ani. Cum se vede viața din acest prag?*

– Viața nu e ușoară, dar o poți face frumoasă, dacă muncești cinstit, dacă prețuiești fiecare minut, dacă apreciezi ce-ți dăruiesc ai tăi și ce dăruiești tu, dacă o înfrumusețezi cu arta relaționării și căldura prietenilor de-o viață.

Dacă la acestea se adaugă înțelegerea, calmul, înțelepciunea și respectul reciproc, al omului de lângă tine (exact de 61 de ani), atunci de ce să nu speri că viața merită trăită, cu ajutorul lui Dumnezeu.

– *Ce sfaturi ați da colegilor mai tineri?*

– *Nihil sine Deo!* și, de asemenea, *Labor omnia vincit improbus* (Vergiliu, *Georgice*, I, 145–146), pentru că mi-a plăcut Latina.

– *Vă mulțumesc foarte mult și vă urez, de pe acum, din toată inima, La mulți și fericiți ani!*

Cluj-Napoca–Sibiu, august 2019